
Prof. Dr. Atay: “Televizyonsuz bir hayat artık mümkün değil ve reddetmek imkânsız ancak bununla yaşamayı öğrenmek ve 'panzehir' oluşturmak zorundayız.”

“Aylık RTÜK Toplantıları” adı altında düzenlenen konferansların otuz dördüncüsü, 25 Eylül 2013 tarihinde RTÜK Konferans Salonu’nda gerçekleştirildi. Konferansa, RTÜK Başkanı Prof. Dr. Davut Dursun, Başkan Vekili Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendođlu ve Üst Kurul Üyesi Nurullah Öztürk, birim yöneticileri ile Üst Kurul personeli katıldı.

Konferansın açış konuşmasını yapan Üst Kurul Başkan Vekili Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendođlu, Prof. Dr. Tayfun Atay’ın çalışmalarına atıf yaparak, kendisini Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nda ağırlamaktan onur ve mutluluk duyduklarını ifade etti.

ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tayfun Atay “Televizyon: Kültür ve Popüler Kültür” konulu konuşmasının başında, “RTÜK’ün kimsenin kulağına pek sevimli gelmeyen kurum” olarak görüldüğünü, yüz yüze, göz

göze muhabbet, konuşma, müzakere için bir araya gelindiği zaman bu durumun farklı olduğunu, aslında antipatik bir Kurul olduğunu söyleyemeyeceğini belirtti.

Branşının sosyal-antropoloji olduğunu ve insanı biyo-kültürel bir varlık olarak tanımlayan antropoloji içerisinde konusu tek kelimeyle kültür olan sosyo-kültürel antropoloji alanında çalışmalar yürüttüğünü anlatan Prof. Dr. Atay, televizyonun antropolojide temel kavramlardan biri olduğuna dikkat çekti. Kültür, kültürleme ve kültürleşme kavramlarına kısaca değinen Atay, "Bizim televizyonla daha ağırlıklı olarak etkileşimli olan kültürleme kavramı üzerinde durmamız lazımdır. 1950 sonrası insanlığın içine girdiği post-endüstriyel dönemin ele alınması gerekir. Bu tarihten 200 yıl sonra insanların yaşam biçimi, kültür olarak karşımıza çıkarttığı televizyon çok önemli kültürleme etmenidir. Bir aile, okul, mahalle ya da yakın akraba gibidir. İnsanın içinde yer aldığı çerçeve gibidir" diye konuştu. 1950 sonrasındaki süreçte televizyonun giderek diğer kültürleme etmenlerinden daha önde, asli kültürlemenin ana modelini oluşturan, reçeteyi sunan etmen olduğunu belirten Atay, 2002-2003 yıllarında talk Show, stand-up gösterileri ve özellikle çocukların ve gençlerin izledikleri cazibe merkezi haline gelen programlara atıf yaptı. O dönem bir eğitim sendikasının "Hareketlerinize, tutum ve davranışlarınıza, toplum içindeki hayatınıza dikkat edin, çocuklar ve gençler sizleri rol-model olarak alıyorlar" diyerek sanatçılara ve yayıncı kuruluşlara ricada bulunduğunu hatırlatan Atay şöyle devam etti: "Gerçekten de durum böyle. Ben de rol- model olarak rahmetli Türkçe öğretmenim İbrahim Gökten'i ortaokulda okurken örnek aldım. Otoriter bir hoca olmasının yanı sıra dersleri cazip ve eğlenceli hale getirir ve öğrencilerine bilgiyi aktarırdı. Eğer bilgiyi hayata değdirmesenz, o bilgiyi öğrenciye öğretmeniz veya sevdirebilmeniz mümkün olmaz. Çocuklar artık öğretmenlerini vb. büyüklerini örnek almıyorlar. Günümüz gençliği Beyazıt Öztürk, Cem Yılmaz, Yılmaz Erdoğan veya Polat Alemdar gibi kurgu karakteri örnek alıyor. Hatırlarsınız Asmalı Konak'ta bir Seğmen Ağa vardı. Karakter, Özcan Deniz tarafından canlandırılıyordu. Artık kurgu karakterler üzerinden modellemeye gidiliyor. Turizm şirketleri Kapadokya'da Seğmen Ağa'nın kapısı vs. şeklinde tanıtım yapıyor ve insanlar buraları görmek için geliyorlar. Günümüzde televizyonun girmediği kırsal kesim de dâhil olmak üzere ev yok."

Televizyon izlerken yemek yemek, sohbet etmek, ders çalışmak gibi her şeyin yapılabildiği bir "seyir kültürü" oluştuğunu söyleyen Atay, "Bu yeni bir hayat biçimi ve bu hayat biçiminde televizyon her yerde" tespitinde bulundu. Bugün gelinen noktanın görsel kültür çağı olarak adlandırıldığını bildiren Atay, özellikle yeni neslin her şeyin arka planında bir televizyon veya ekran görmeyi kanıksamasından hareketle "Televizyonlu bir hayat yaşamıyoruz, hayatı televizyon izler gibi yaşıyoruz" ifadesini kullandı.

Popüler kültürün kitle kültürüne dönüştüğünü belirten Atay, "Bilinmelidir ki bu süreç televizyonla başlamıştır" diye konuştu. Bu durumun, hem bir olgu hem de bir sorun olduğuna dikkat çeken Atay, "Televizyonsuz bir hayat artık mümkün değil ve reddetmek imkânsız ancak bununla yaşamayı öğrenmek ve 'panzehir' oluşturmak zorundayız" görüşünü paylaştı.

İnsanlığın kültürel gelişiminin aşama aşama olduğunu, önce folk kültürün yaşandığını, bu dönemde insanların kendi ihtiyaçlarını kendilerinin ürettiğini anlatan Atay, daha sonra popüler kültür evresine geçildiğini, hizmet sektörünün geliştiğini ve insanlığın kalbinin artık köyde değil modern şehirlerde atmaya başladığını belirtti. Popüler

kültürün aynı zamanda yazılı kültür olduğunu ve zamanla yerini görsel kültüre ve kitle kültürüne bıraktığını söyleyen Atay, Türkiye’de yazılı kültürden görsel kültüre geçişin çok hızlı yaşandığına dikkat çekti. Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden 1980’li yıllara kadar folk kültürünün hâkim olduğunu, 1980 sonrasında ise şehirli yaşam biçimine geçişin hızlandığını vurgulayan Atay, Cumhuriyet kurulduğunda kentli nüfus oranının yüzde 15 iken, bugün yüzde 80’i aştığını vurguladı. Atay sözlerini şöyle sürdürdü: “İngiltere, Fransa 19. Yüzyılda bu noktaya gelmişlerdir. Türkiye sözlü kültürden hızla görsel kültüre sıçramıştır. 300 yıllık yazılı kültür ülkemizde kitleleşmemiştir. Ülkemizde maalesef bu dönem yaşanmamıştır. Cumhuriyet sonrası yazılı kültürün kitleleşmesi bir nebze daha artmıştır. Okur-yazar olmak, yazılı kültür insanı olmak demek değildir. Yazılı kültür insanı okuyan insandır. 300 yıllık yazılı kültür sonrası çıkan yapıtlarla, sözlü kültürden direkt olarak görsel kültüre sıçrayan kültürlerde yapıtların kalitesinin aynı olması da bu nedenle beklenemez.”

Televizyonla başlayan kitle kültürü evresinde ise artık sistemin kendisini insanlara sunduğu seyirlik malzeme üzerinden sürdürdüğüne dikkat çeken Atay, kültür endüstrisinin kalbinin reklam sektörü olduğunu ve artık insanların ihtiyaçlarının kışkırtıldığını vurguladı. Atay, “Sürekli kârı arttırmak kaygısıyla çeşitlilik sunulmaktadır. Bu bir ticarettir. Küresel kapitalizmde en önemli kalemdir. Kültür endüstrisinde sistem en çok kendini seyirlik üzerinden beklentilerinden çok, ihtiyaçlarından çok, ihtiyaç duymasa da onu almaya koşulluyor. Kültür endüstrisinin işleyişinde de merkezinde reklam sektörü vardır. Bilinmelidir ki; dizilere reklam alınmıyor, esas reklama dizi üretiliyor. Değerlerimizi artık reklamlardan öğrenir olduk. Bize manipülasyonda bulunuyorlar. Bu bir endüstri ve bununla yaşıyoruz” diye konuştu.

Konferansın sonunda, RTÜK Başkanı Davut Dursun da konferansı ufuk açıcı bulduğunu söyleyerek, Atay'a teşekkür etti. Gıda takviyelerini ilaç olarak lanse eden reklamları yayınlayan bir televizyon kanalının yöneticisiyle görüştüğünü anlatan Dursun, yöneticinin "kanalın yaşaması" için bunlara göz yumduğunu söylediğini aktararak, televizyonun tüketiciyi yanıltma aracı olarak kullanıldığına da işaret etti. (25.09.2013)